

STUDENTENVOORSTEL VOOR EEN STUDIEPROGRAMMA

door V. W. F. OPHOFF

Sinds 1961 heeft op het Sociologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Utrecht een geregeld overleg plaats tussen de Instituutleiding en de studenten. Door de Utrechtse Sociologische Studenten Vereniging werd toen namelijk een studie-commissie geïnstalleerd, die tot opdracht kreeg de studiebelangen van de sociologie-studenten te behartigen. Deze studietoelichting werd door de Instituutsraad (de hoogste beleidsinstantie binnen het Sociologisch Instituut) voldoende representatief geacht om als gesprekspartner aanvaardbaar te zijn.

Gedurende de eerste tijd van het overleg werden in hoofdzaak punten van organisatorische en praktische aard behandeld, maar hoe langer hoe meer bleek een samenspraak over de meer principiële kanten van de opleiding gewenst. De Instituutsraad verzocht de studietoelichting met een voorstel voor studiehervorming te komen, waarin de wensen en opmerkingen beargumenteerd zouden zijn weergegeven. Onder leiding van oud-SOCI-I praeses Dekker begon de studietoelichting oktober 1962 aan deze graag aanvaardde, maar niet gemakkelijk uit te voeren opdracht. Immers, de voorstellen mochten geen uiting zijn van persoonlijke wensen en verwachtingen van de leden der commissie, maar moesten een zo breed mogelijke weerklank vinden bij de studenten. Om deze weerklank te waarborgen werd in verschillende vormen, o.a. in gespreksgroepen met kandidaten, intensief overleg gepleegd met de studenten. Nadere bestudering van de in dit overleg verkregen informatie, toetsing aan ander materiaal, en gesprekken met deskundigen, leidden uiteindelijk tot een 'voorstel voor een studieprogramma', dat door de studietoelichting op 13 mei 1963 aan de Instituutsraad werd aangeboden, en waarvan de hoofdtrekken hieronder zijn weergegeven.

UITGANGSPUNTEN

De studietoelichting kwam tot de slotsom van haar voorbereidingen, dat er aan twee eisen in een nieuwe opzet van de sociologie-studie zou moeten worden voldaan. Allereerst moet de studieduur, die op het ogenblik in feite op zeven jaar gesteld kan worden, aanzienlijk verkort worden, en wel tot ongeveer vijf jaar. De tweede eis waarnaar voldaan moet worden is de verhoging van het opleidingsniveau. Uitgangspunten die op het eerste gezicht moeilijk verenigbaar lijken, maar waaraan door een verandering in de onderwijstechnische opzet zeker voor een belangrijk deel kan worden tegemoet gekomen.

De enige bestaansgrond van een sociologisch instituut aan een universiteit is de opleiding van studenten tot socioloog. Alle dienstenverlenende taken die buiten deze didactische opgave liggen, dienen te worden overgedragen aan andere instellingen. Deze didactische her-

waardering scheidt de mogelijkheid voor een intensievere bemoeiing van hoogleraren en stafleden met de eigenlijke opleiding. Een intensivering die door haar doorwerking op de methodiek van het onderwijs ook de student voor een zwaardere opgave zal stellen, maar die te verkiezen is boven de vaak vage vrijblijvendheid aan beide zijden van de kathedraal die we nu zien. Zo zullen de meeste hoorcolleges plaats moeten maken voor werkcolleges, waar zeer kleine groepjes studenten onder leiding van hoogleraar of staflid door actieve participatie een snelle oriëntatie in de onderwerpen zullen kunnen bereiken.

Op deze wijze kan door actief maken van veel sluimerend studentenpotentieel een verkorting van de studie worden bereikt, die geen afbreuk doet aan het opleidingsniveau. Een tweede mogelijkheid de studieduur te verkorten is het selectief gebruikmaken van de sociologische theorie. Teveel energie wordt nu nog verspild aan het doorwerken van complete werken, terwijl het enige wat voor de opleiding belangrijk is, in één hoofdstuk te vinden is, of gevoeglijk had kunnen worden samengevat in een stencil. Tenslotte kunnen beide uitgangspunten worden verenigd door een meer logische en samenhangende opbouw van het studieprogramma.

DE BASISVAKKEN

Hieronder worden verstaan 'sociologie' en 'sociale psychologie'. De student voelt een behoefte aan een compacte, strenge en daardoor ook meer rechtlijnige vorming. Hij ziet de socioloog eerder als 'vakman' dan als 'studium-generale-academicus'. Om dit te bereiken dient de student vanaf het begin vertrouwd te worden gemaakt met de geldende theorieën, en met de daaruit gevormde begrippen en opvattingen. Bovendien moet hij direct vertrouwd worden gemaakt met het onlosmakelijke verband dat tussen de theorie en het onderzoek dient te bestaan.

De directe kennismaking van de student met de sociologie-van-heden, impliceert een verschuiven van de historische plaatsing der concepten naar een later tijdstip in de studie. Na de eerste drie jaar van zijn studie (waar in het ontwerp het candidaatsexamen is geplaatst) dient de student over een afgeronde kennis van theorie, begrippen en methoden te beschikken. Een groot deel van de stof die nu nog op de doctoraal literatuurlijsten voorkomt, zou verschoven moeten worden naar de lijsten voor het candidaatsexamen. Het beschrijvend sociologisch materiaal, dat nu nog de meerderheid van de kandidaatlijsten uitmaakt, kan worden gehandhaafd (mits geselecteerd) als illustratie bij de theorie. Deze opzet betekent ongetwijfeld een aanzienlijke verzwaring en een gedeeltelijke beperking van de ruimte die de student in de eerste jaren van zijn studie heeft. Maar het geeft hem tevens de gelegenheid om na het candidaatsexamen aan hoger gekwalificeerde arbeid deel te nemen. Het tweede basisvak, de sociale psychologie, moet pas worden inge-

voerd op een tijdstip in de studie dat de student in de sociologie voldoende relevante kennis heeft gekregen van eigen wetenschap en haar mogelijkheden. Anders is het gevaar niet denkbeeldig dat de onvoorbereide student tussen de sociologische wal en het sociaal-psychologisch schip valt. Voor het doctoraal-examen zou een differentiatie-mogelijkheid tussen sociologie en sociale psychologie moeten worden geschapen. Een maximumprogramma sociologie zou dan een minimum programma sociale psychologie meebrengen, en omgekeerd. Door deze nuancering wordt recht gedaan aan de wensen en verlangens van 'macro- en micro-socioloog'.

Een verdergaande integratie tussen beide wetenschappen kan worden bereikt door alle studenten in hun laatste studiejaar (het vijfde) deel te laten nemen aan een gecombineerd sociologisch/sociaal-psychologisch colloquium. Gedurende dit colloquium zouden gemeenschappelijke objecten en grenzen onder leiding van beide hoogleraren moeten worden behandeld.

DE BIJVAKKEN

Het afwegen van de verhouding tussen basisvakken en bijvakken is zeer moeilijk. De vele kritiek die bij studenten gehoord wordt, duidt erop dat dit afwegen in vele gevallen niet geslaagd mag worden genoemd. Merkwaardig is echter de conclusie die de studietoelichting uit haar onderzoek heeft menen te kunnen trekken.

De meeste bezwaren gelden niet zozeer het bijvak op zichzelf, maar men is binnen het kader van de eigen studie onvoldoende gemotiveerd om zich met het bijvak in te laten. Er is een kloof tussen wat gedoceerd wordt en datgene waarvoor de sociologie-student belangstelling heeft. Het gemeenschappelijk grensgebied tussen sociologie en bijvak blijft vaak onbetreden, omdat de docent zich, uit onbekendheid met wat 'over de grens' leeft, terugtrekt in het binnenland van zijn eigen specialisme.

Toch voorziet het ontwerp studieprogramma in een beperking van het aantal bijvakken. Na ampele overwegingen stelt zij voor om 'inleiding rechtswetenschappen', 'moderne geschiedenis' en 'sociaal recht' te laten vervallen.

Er resteren dan de volgende bijvakken, waarvan de inhoud in enkele gevallen beperkt wordt (psychologie en sociaal-economische geschiedenis), in een ander geval wordt uitgebreid (filosofie):

- a) *sociaal-economische geschiedenis*; in het eerste studiejaar;
- b) *economie*; in het tweede studiejaar;
- c) *psychologie*; in het tweede studiejaar (geen historische inleiding, maar een systematische behandeling van die onderwerpen welke later in de sociale psychologie verder worden behandeld);
- d) *filosofie*; eerste, tweede en derde studiejaar (eerste studiejaar wetenschapsleer, kenleer en elementaire logica; tweede en derde stu-

diejaar een thematisch-historische inleiding, capita sociale filosofie en wijsgerige anthropologie);
e) *keuzevak*; als een van de drie doctoraal-vakken.
Van verschillende zijden werd erop aangedrongen om in het eerste studiejaar 'culturele anthropologie' op te nemen. Deze suggesties zijn door de studie-commissie overgenomen, maar om technische redenen als 'minderheidsvoorstel' naar voren gebracht.

DE METHODIEK

In het voorstel wordt met grote nadruk gewezen op het nauwe verband dat er tussen theorie en onderzoek dient te bestaan. Teveel wordt er nog getheoretiseerd zonder toetsing, en getoetst zonder adequate theorie. Werkelijk fundamenteel wetenschappelijk onderzoek vindt ook binnen de universitaire instituten te weinig plaats.

Het zou daarom te wensen zijn, dat de instituten een of meerdere theoretische themata kozen, waaraan in de loop van enkele jaren zowel door literatuurstudie als door onderzoek, door staf en studenten gewerkt zou kunnen worden. Op deze wijze zouden zowel de belangen van de wetenschap als die van de student gediend zijn, en zou worden voorkomen dat veel inspanning verloren gaat aan irrelevante onderwerpen.

Het voorstel voorziet in een driejarige opleiding in de methoden en technieken van het sociaal onderzoek. Het streven zal moeten zijn om met gebruikmaking van logica en kentheorie, een strikt wetenschappelijke onderzoekshouding aan te kweken.

In het eerste studiejaar wordt de volgende stof behandeld:
methodische beginselen der sociologie, formulering van hypothesen en probleemstelling, problemen van definiëring en indicering;

in het tweede studiejaar:

waarnemingstechnieken, schalen en meten, verwerking, analyse en rapportering;

in het derde studiejaar:

een aantal leeronderzoeken, waarin de studenten bij alle fasen van onderzoek actief worden betrokken.

Gedurende het tweede jaar vinden naast het theoretische gedeelte nog een aantal praktijkoefeningen plaats, als voorbereiding op het leeronderzoek, terwijl de studenten ook aan een interviewtraining deelnemen. Bovendien is er in het eerste en tweede studiejaar college en werkcollege in de differentiële en inferentiële statistiek, met in het eerste jaar een college elementaire wiskunde voor alpha-studenten.

OVERZICHT STUDIE-OPBOUW

Na één studiejaar *propaedeutisch examen*:

examenvakken: sociologie, sociaal economische geschiedenis en filosofie;

tentamens (vrijstellend): methodenleer en statistiek.

Na drie studie jaren *candidaatsexamen*:
examenvakken: sociologie, filosofie en methodiek;
tentamens: (vrijstellend): psychologie, economie en statistiek.

Na vijf studie jaren *doctoraal examen*:
examenvakken: sociologie, sociale psychologie en keuzevak;
verdere eisen: theoretische literatuurscriptie, onderzoeksscriptie, één
stage van drie maanden.

BESLUIT

In grote trekken is dit de inhoud van het ontwerp studieprogramma, dat door de studie-commissie bij de Instituutsraad is gedeponereerd. Door een studenten-commissie, die hiermee een poging heeft gedaan een positieve bijdrage te leveren voor de gedachtenwisseling rond de nieuwe vorm die de opleiding zal moeten krijgen. Maar haar voorstel ligt naast het voorstel dat door de wetenschappelijke staf is ingediend. De discussie is hiermee dus niet gesloten, zij begint eerst nu pas goed. Heeft de wetgever dit voorzien, toen hij in artikel 81 van de Wet Wetenschappelijk Onderwijs stelde: 'de faculteiten, interfaculteiten en sub-faculteiten alsmede de afdelingen, tussenafdelingen en onderafdelingen kunnen vertegenwoordigers van de studentenfaculteiten, onderscheidenlijk van de studieverenigingen, uitnodigen tot het bijwonen van hun vergaderingen?'

SOCIOLOGIE-OPLEIDING AAN DE KATHOLIEKE UNIVERSITEIT TE NIJMEGEN

door J. A. VAN KEMENADE

Het is de bedoeling van deze bijdrage om in enkele lijnen de studieregeling m.b.t. de Westers-Sociale studierichting te Nijmegen uiteen te zetten. Gegeven de Wet op Hoger Onderwijs en het Academisch Statuut kan ik me beperken tot enkele punten, die mogelijk enig verschil vertonen met de procedures die aan andere opleidingsinstituten worden gevolgd.

I. DE KANDIDAATSOPLEIDING

Hierover kan ik vrij kort zijn.

De sociologie is onderverdeeld in vier segmenten:

- a. beginselen der sociologie (Prof. Thurlings),
- b. inleiding sociaal onderzoek (Prof. Leemans, Drs. Janssen),